

Šíření zemědělství

[První šíření zemědělství]

- Zemědělství vzniklo v regionu JV Asie.
- Odtud se banány, rýže, taro a brambory rozšířily do Číny a Japonska.
- Zdokonalení metod sázení, nové odrůdy.
- Soustředění na vypěstování druhů s kratším vegetačním obdobím a schopných prosperovat v chladnějším klimatu.

[Druhý civilizační proud]

- Směr do Afriky přes pobřeží Indie a jižním okrajem Arábie.
- Na jih od Sahary přes horskou část Etiopie.
- Přeneseny banány, taro, prasata, slepice, pes.
- Jamy sem dopraveny pravděpodobně až později Malajci nebo Araby.
- U guinejského pobřeží se vytvořilo druhotné centrum zdomácnění rostlin vegetativním rozmnožováním.

Třetí civilizační proud

- Směr do Středomoří.
- Prase z JV Asie na prahu neolitu v Egyptě, Palestině a jižní Evropě.
- Z klimatických důvodů nepřijaty rostliny z JV Asie.
- Dobré umění vegetativního rozmnožování ve Středomoří, výběr a zdomácnění nových plodin.
 - vinná réva (původně z kavkazského turecko-iránského pohraničí), palma datlová, olivovník, fíkovník

[Čtvrtý civilizační proud]

- Směr do na tichomořské ostrovy až do Havaj a Velikonoční ostrov
- Během osídlování ostrovů přinášeny plodiny z JV Asie.
- Vytvořily se nové varianty a odrůdy a navíc tam přetrvaly některé staré kultury, které se na původním území již přestaly pěstovat.

Rozšíření do Ameriky

- Ve Střední Americe kultury podobné kulturám JV Asie.
 - Podobnost obyvatel Indonésie a indiánů Střední Ameriky
 - V interglaciálním vhodné klima a úroveň hladiny moře pro přechod přes Beringovu úžinu – přešel člověk i zvířata
 - Po příchodu do stejných klimatických podmínek znovuuplatňování zemědělské praxe z JV Asie.
- Dva regiony prastaré zemědělské kultury v Americe
 - peruánský
 - mexicko-quetemalský
- Rozmnožování rostlin řezáním a sázením výhonků do půdy upravené na valy případně kopečky – stejné jako ve Starém světě
- Maniok (savany Venezuely), batáty (horská Kolumbie a pralesy Amazonky), koka (jižní pobřeží Karibiku, peruánské Andy), tabák
- Kačena pižmová, prase pekari, druh psa krmeného rostlinou potravou
- Následně šíření kopaničářské kultury do obl. mírného klimatu a do hor
 - nové druhy, zejména brambory
 - zdomácnění morčat a lam
- Oblast celkově chudá na bílkoviny

Semenářské zemědělství Starého světa

- Pozornost ze sazenic se přenesla na semena tam, kde geografické prostředí je méně vhodné pro vegetativní rozmnožování – okraje klimatického prostoru starého kopaničářství.
- Pěstování semenných rostlin vhodné k rytmu práce úměrné k ročním klimatickým obdobím.
- Oblasti zdomácnění semenných rostlin
 - Západoindická oblast
 - Sprašové území Číny
 - Etiopie
- Trávy na zrna, luštěniny na bílkoviny a tuk
- Žně vrcholným obdobím roku
- Důležitější počet semen než velikost plodu
- Příprava polí nevyžadovala velkou námahu.

Zdomácnění stádových zvířat ve Starém světě

- Ohniskem JZ Asie, v Mezopotámii a Iránu 7000 let staré důkazy o chovu hovězího dobytka, koz a ovcí.
- Předchůdcem hovězího dobytka tur (výskyt od západní Asie až po Atlantickou Evropu) a tur indický (Indie)
- Hovězí dobytek nejdříve pluhové zvíře, až později na mléko a maso
- Domácí koza z kozy bezoárové (výskyt od oblasti Indu po Kavkaz)
- Domácí ovce z uriala (Pandžáb až Balúčistán)
- Kůň z divokého tarpana (jihoruské stepi)
- Osel z núbijského osla (Etiopie)

Semenářské zemědělství Nového světa

- Centrum na pohraničí Mexika a Střední Ameriky
- Kukuřice, fazole na bílkoviny a škrob, dýně především na cukry (ale semena dýně i na bílkoviny a tuky)
 - využívána symbióza těchto plodin
- SZ část Jižní Ameriky: rajče
- Žádné žně, jen postupný sběr jednotlivých rostlin, ne celého dozrálého pole
- Jediným zdomácněným živočichem krocán

Vznik pastýřství

- Pastýřství mladší formou hospodářské aktivity
- Nejdříve pastva dobytka na volných travních a lesních porostech za polem
- Extenzivní charakter pastvy, nutnost rozsáhlých ploch
- S růstem obyvatelstva se pastýři vzdalovali od zemědělských usedlostí, až se oddělili
 - někdy úplně, někdy jen sezónně
- Úplné oddělení vedlo k začátkům kočovného pastevectví, které se rozšířilo v suchých oblastech, atlantické Evropě a tundře.
- Později často kočovníci získávali ekonomickou převahu nad usedlými zemědělci a podnikali na ně nájezdy
 - chamitské invaze do severní Afriky
 - árijské invaze do Indie
 - hunské a avarské výboje do Evropy

[Rozvoj hospodaření v Evropě I]

- SZ Evropa a území u Baltu dlouho bez odlišností oproti jiným oblastem semenářského zemědělství
- Rozšiřování zemědělství dále na sever Evropy – vlhčí oblasti s kyselejšími půdami
- Původně pšenice a ječmen, jako plevel žito a oves – časem ale hlavními plodinami
- Vznik zvláštního typu smíšeného zemědělství
 - upřednostňován chov dobytka na maso a mléko
 - uskladňování sena na zimu
 - žito jako hlavní chlebovina, oves jako krmná, částečně jedlá plodina
 - dřívější žďárové hospodaření vystřídáno přílohovou soustavou hospodaření – část orné půdy oseta obilovinami, část dočasně neobdělávaným přílohem kvůli obnovení úrodnosti půdy

[Rozvoj hospodaření v Evropě II]

- Nárůst počtu obyvatel - nutnost omezit extenzitu využívání půdy
- Dvuhonné hospodaření
 - začátek použití železného pluhu
 - úhorové hospodářství – část pozemků vždy leží úhorem a zpravidla jako pastvina
- Trojhonné hospodaření
 - pravidelné střídání úhor-ozim-jař

[Agrární revoluce]

- 18.století - vrcholí tlak na zvýšení zemědělské produkce
- Zavedení okopanin (brambory, krmná řepa) a motýlokvětých píceň (jetel, vojtěška)
- Střídavé hospodaření
 - orná půda v celém rozsahu celoročně obdělávána
 - znovuoobnovení úrodnosti půdy díky pravidelnému střídání jednotlivých skupin plodin
- Počátek agrární revoluce umožnil průmyslovou revoluci a ta zpětně působila na další rozvoj zemědělství.

Vznik tržního zemědělství

- Na trhu průmyslové výrobky, nástroje, stroje a předměty spotřeby, které si zemědělec mohl zaopatřit jen získáním a prodejem zemědělských přebytků.
- Zavedení cen na zemědělské výrobky, orientace na tržní odbyt
- Tržní hospodaření
 - intenzivnější využití půdy
 - specializace hospodářství
 - převážná část produkce stále více oddělena od spotřeby – obchodník jako zprostředkovatel mezi producentem a spotřebitelem

Důsledky tržního zemědělství

- Územní rozmístění plodin pod ekonomickými vlivy
- Přednosti nabývá zemědělská produkce na výhodně položených místech a s dobrými dopravními, klimatickými či terénními podmínkami.
- Pronikání levnějších výrobků z privilegovaných regionů způsobí, že v některých oblastech zemědělská výroba dostane úzkou orientaci.
- Mezinárodní a celosvětová konkurence
- Tři hlavní příčiny této formy rozvoje podle Ivaničky (1983):
 - Vysoce industrializované státy s velkými městy nejsou schopny pokrývat svoji spotřebu.
 - Specializace regionů umožňuje dodávat výrobky za nižší ceny.
 - Zavedení nových výživných produktů, které v přírodním prostředí západní a severní Evropy není možné produkovat.

Děkuji za pozornost.

